

על משכנות הרזעים

רש"י: "התבונני בדרכי אבותיך הראשונים, שקבלו תורתו ושמרו מצוותיו ומוצותיו, ולכי בדרכיהם"

מכבשונו של רבינו מרן הגאב"ד הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א

גליון מס' 6 ד"ח כסלו תש"פ

מסורת ההלכה

רש"ת מתוך שיעורי רבינו שליט"א

מוצש"ק פר' תולדות תשע"ד

בענין מכירת הבכורה

דברי הריב"ש וקצות החושן

א הקשה הריב"ש, איך מכר עשו את הבכורה, הלא הוא "דבר שלא בא לעולם". ומיישב דטרם מתן תורה, ניתן היה למכור דבר שלא בא לעולם. והקצות החושן בסימן רע"ח מביא את קושיית הריב"ש, ומיישב שיש לומר שבאמירתו של עשו "למה לי זה בכורה", הסתלק עשו מן הבכורה. ואף שקיימא לן שבחיי האב אי אפשר להסתלק מן הירושה, הרי באשר לחלק הבכורה, אהני סילוק עוד בחיי האב, ואין בכה"ג חסרון של דבר שלא בא לעולם.

וראיה לזה, דאיתא בב"ב דף קכו, "האומר בני הבכור לא יטול פי שנים, לא אמר כלום". ושואלת הגמ' מאי שנא מהאומר הרי את מקודשת על מנת שאין לך שאר וכסות ועונה, דמקודשת. ומשני דהתם האשה מוחלת, אך בנידון הבכור, הוא אינו מוחל. ומדויק ברשב"ם, שאם היה הבכור מוחל, היינו שהיה מסתלק, היה מהני, דאף שבו פשוט אינו יכול להסתלק, בכור יכול, לפי שחלק בכורה, מתנה קריא רחמנא".

אמנם יש להעיר, דהלא יעקב לא ידע שעשו עתיד להסתלק, והציע לו "מכרה כיום", ועדיין הקושיא במקומה עומדת, דאיך שייכת מכירה בדבר שלא בא לעולם. וצריך לומר דכוונת יעקב "מכרה", לאו דוקא, וכוונת יעקב הייתה, שתמורת מה שיתן יעקב לעשו, יסתלק הוא מן הבכורה.

ראיה שנעשה יעקב בכור ממש

ב ועל עצם הקושיא הנ"ל, השיב הרא"ם בפרשת תולדות, שבאמת יעקב לא קנה כלל את הבכורה, ומטרתו היתה רק "להשביע" את עשו על ה"מכירה", מתוך מטרה שהדבר ימונע בעד עשו בעתיד, מלעבוד במקדש. ואז ממילא יעבוד יעקב ובניו. אלא דעל כך הקשה הגור אריה למהר"ל, דהלא אמר יצחק אחר שנודע לו שבטעות בירך את יעקב: "גם ברוך יהיה". ופירש רש"י, דמקודם לכן, צעק עשו "את בכורת לקח", וכוונת יצחק באמר ברוך יהיה, שמקודם חרד יצחק: "שמא עוון יש בי, שברכתי קטן לפני גדול". אבל אחר שהודיעו עשו, שאת בכורתו מכר ליעקב, נחה דעתו של יצחק, שבאמת בירך את הבכור, ומעתה אמר: גם ברוך יהיה. הרי שעצם הבכורה נמכרה, ולא

שנעשתה רק שבועה, באשר לעבודת המקדש, ודלא כרא"מ. ויש להוסיף עוד קושיא על הרא"מ מהפסוק "בני בכורי ישראל", שכתב רש"י, שמכאן מוכח, שהקב"ה הסכים למכירה זו, וחזינו שנעשה יעקב "בכור" ממש, ולא רק שמנע את עשו מלעבוד ע"י שבועה.

אלא שאלביא דאמת, קושיות אלו תקשינה גם על דברי הקצה"ח. שהרי מדברי הגמרא שבכור שהסתלק מחיים הבכור לא יטול פי שנים, המשמעות היא שכולם יטלו בשווה את חלק הבכורה, אבל עדיין לא מצאנו שהפשוט ייפך לבכור. ולפי זה יתכן שגם לעשו יגיע חצי מחלק הבכורה. וגם אם נאמר שעשו הסתלק מכל החלק, ואז ממילא כולו יגיע ליעקב, בתור יורש יחיד על חלק זה, אך עכ"פ הלא אין זה בתורת "מעלת הבכור". ולפי זה קשה גם על הקצה"ח קושיית המהר"ל, איך אמר יצחק "גם ברוך יהיה" ונחה דעתו שאכן יעקב הוא הבכור, והרי לפי האמור יעקב קיבל הכל מצד חלק פשוט ולא מצד "מעלת בכורה". וגם מהו שאמר הקב"ה "בני בכורי ישראל" שהסכים עתל המכירה, והרי המכירה הועילה רק שעשו אינו בכור, אבל יעקב אבינו לא קנה כלל את "מעלת הבכורה".

והגור אריה ביאר, שהמכירה הייתה, לתת ליעקב זכות בגופו של עשו, באשר לזכויות הבכורה והעבודה. והיינו שהיה לו כמו בעלות וקניין על מעלת הבכורה וזכות העבודה. ועל פי דרכו, נחא, אך לדרכו של הקצה"ח, עדיין יש לעיין.

דרשא דבכור ולא ספק

א וליישב הדברים נקדים כמה דברים. דהנה בב"ב דף קכז מבואר, דמקרא ד"בכור" האמור לעניין ירושת האב, דרשינן "בכור ולא ספק", והיינו שבו שהוא ספק, ולא הוכר בשעת לידה אם בכור הוא או לא, אין דין בכורה כלל. כי צריך בכור וודאי ולא בכור ספק. וכגון במי שהיו לו שתי נשים, וילדו יחד בנים, שאם הוכר בשעת לידה, מיהו הבכור, ואח"כ נתערבו, ואין ידוע מי הבכור, שההלכה היא שכותבים הם הרשאה זה לזה, ונוטלים ממה נפשך חלק בכורה. אבל אם מלכתחילה לא הוכרו, ולא הייתה כלל ידיעה בשום רגע מי נולד ראשון, אז אין לשניהם חלק בכורה כלל. שהתורה חידשה בהאי קרא, ששניהם אינם בכורים.

המשך בעמ' 5 <

עמ' 6,7,8

עם מלאות ד' שנים להסתלקות מרן הגרד"צ קרלנשטיין זצוק"ל

עמ' 2,3

דברי רבינו מרן הגאב"ד שליט"א
במעמד קידוש ד' במחאה וזעקה על הגזירות בארה"ק קבלת פנים לכ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר שליט"א

עמ' 5

"אם יש השפעה שלילית א"א להמשיך" דברי רבינו שליט"א במסיבת חומש בת"ת צפת

עמ' 9,10

"אמת מלכנו אפס זולתו" דברי השקפה יסודיים מתוך הועד השבועי

עמ' 12

"נצחו אראלים את המצוקים" דברי נהי אחר מיטתו של הגאון הגדול רבי דוד צבי אורדנטליך זצ"ל